

Sigmund FREUD

WELTANSCHAUUNG

Ali vodi psihoanaliza k določeni Weltanschauung, in če vodi, h kateri?

Bojim se, da je 'Weltanschauung' specifično nemški pojem, njegov prevod v tuje jezike bi lahko povzročal težave. Če poskusim opredeliti njegovo definicijo, se bo gotovo zdela okorna. Mislim torej, da je Weltanschauung intelektualna konstrukcija, ki vse probleme našega obstoja enotno razrešuje v neko nadrejeno domnevo, v kateri potem ne ostane odprto nobeno vprašanje; vse, kar je za nas pomembno, dobi svoje določeno mesto. Ni težko razumeti, da je posedovanje takšne Weltanschauung idealna želja človeških bitij. V verovanju vanje se lahko človek počuti gotovega v življenju, ve, k čemu naj teži, kako lahko s svojimi afekti in interesi ravna kar najbolj smotrno.

Če je to značaj Weltanschauung, je za psihoanalizo odgovor lahek. Kot posebna znanost, veja psihologije - globinska psihologija ali psihologija nezavednega - je povsem neprimerna, da bi zgradila lastno Weltanschauung: prevzeti mora znanstveno. A znanstvena Weltanschauung se že znatno oddaljuje od naše definicije. Sicer predpostavlja enotnost v razlagi sveta, toda le kot program, katerega izpolnitev je premeščena v prihodnost. Drugače pa jo označujejo le negativne značilnosti, omejitev na tisto, kar je v določenem času mogoče vedeti in ostro zavračanje določenih, njej tujih elementov. Trdi, da ni nobenega drugega vira spoznanja sveta, kot je intelektualna obdelava skrbno preverjenih opazovanj, kar torej imenujemo raziskovanje, poleg tega pa nobeno spoznanje v razodetju, intuiciji ali divinaciji. Videti je, da se je to pojmovanje v zadnjih nekaj stoletjih dokaj približalo temu, da bi bilo splošno sprejeto. Našemu stoletju pa je preostalo, da poišče domišljavi ugovor, da je takšna Weltanschauung revna in brezupna, da spregleda zahteve človeškega duha in potrebe človeške duše.

Tega ugovora ni mogoče dovolj energično zavrnilo. Je čisto brez osnove, ker sta duh in duša objekta znanstvenega raziskovanja na prav takšen način kot katerekoli druge ljudem tuje stvari. Psihoanaliza ima posebno pravico, da zastavi svojo besedo za znanstveno Weltanschauung, saj ji ni mogoče očitati, da je v podobi sveta zanemarila duševno. Njen prispevek znanosti je ravno v razširitvi raziskovanja na duševno področje. Brez takšne psihologije bi bila znanost sicer zelo nepopolna. Če pa vključimo preučevanje intelektualnih in emocionalnih funkcij človeka (in živali) v znanost, se izkaže, da se v

celotni naravnosti znanosti ni nič spremenilo, ne nastajajo nobeni novi viri spoznanja ali metode raziskovanja. Takšni bi bili intuicija in divinacija, če bi obstajali, toda mirno jih smemo šteti med iluzije, izpolnitve vzgibov želje. Prav tako ni težko spoznati, da so takšne zahteve Weltanschauung utemeljene le afektivno. Znanost upošteva, da človeško duševno življenje poraja takšne zahteve, pripravljena je preveriti njihove izvore, nima pa niti najmanjšega povoda, da bi jih imela za upravičene. Nasprotno, to ji je opozorilo, da vse iluzije, posledice takšnih afektnih zahtev, skrbno loči od vednosti.

To pa nikakor ne pomeni, da te želje zaničljivo odrine v stran ali podcenjuje njihovo pomembnost za človeško življenje. Pripravljeni smo raziskati, kakšne izpolnitve so si te želje ustvarile v umetninah, sistemih religije in filozofije, ni pa mogoče spregledati, da bi bilo neupravičeno in v veliki meri nesmotrno dopustiti, da bi te ugovore prenesli na področje spoznanja. S tem bi se namreč odprla pot, ki bi vodila v območje psihoze, v individualno ali v množično psihozo, in bi odtegnila pomembne energije tistim težnjam, ki se nagibajo k dejanskosti, da bi, kolikor je mogoče, v njej zadovoljila želje in potrebe.

S stališča znanosti je neizogibno, da se tu poslužimo kritičnosti in nadaljujemo z odklanjanjem in zavračanjem. Ni dopustno reči, da je znanost eno območje človeških duševnih dejavnosti in da sta religija in filozofija drugi, tej vsaj enakovredni, in da se znanost v ti dve ne sme vmešavati. Vse imajo enako pravico do resnice, zato je vsakemu človeku na voljo izbira, od kod bo jemal svoje prepričanje in kam bo umestil svoje verovanje. Takšen nazor velja za posebej izbranega, tolerantnega, vseobsegajočega in osvobojenega ozkosrčnih predsodkov. Žal je nevzdržen, vsebuje vse škodljive plati povsem neznanstvene Weltanschauung in ji je praktično enak. Je že tako, da resnica ne more biti tolerantna, ne dopušča nobenih kompromisov in omejitev, da ima raziskovanje vsa področja človeške dejavnosti za svoja lastna in da mora biti neizprosno kritično, če si hoče kakšna druga moč košček tega prilastiti.

Prevedla: Eva D. BAHOVEC

Sigmund Freud, 'Über eine Weltanschauung', *Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse* (1933/1932/)(35. Vorlesung), *Studienausgabe*, Fischer, Frankfurt/M 1982, Bd. I, (prevod odlomka str. 586-588).

1. Slov. prev. "Nezavedno", v S. Freud, *Metapsihološki spisi*, Studia humanitatis, Ljubljana 1967, str. 135.

2. *Ibid.*, str. 263.

3. *Ibid.*, str. 265.

4. *Ibid.*

5. S. Freud, "Zapis o čudežnem bloku", *op.cit.*, str. 403.